

ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՄԵԿՆՈՒԹԻԻՆ*)

[Ը ՔԼՈՒԽ]

17^ա Հարցումն շորրորդ. Զինչ է ժամն շորրորդ, որ
Հասարակաւրեայն կոչի:

Պատասխանի. ^{145^բ} Որովհետեւ ճանապարհ գործեաց
5 մեզ բանն որպէս ի փապարս ձորոց վիմադրեալ աստիճա-
նաւք ի վեր եկեալ ի ձիթաստանեաց աստուածային վար-
դապետութեանն լեառն, մերձ ի բանն կենացն լինել և
զուշս և զմիտան ունկնդրութեան անդր կարկառեացուք.
ուրտաճարն աստուծոյ, և երկնայնոցն տաւնք և ճշմար-
10 տութիւնք այժմուտ վերստին սլաշտին, յորում անվշտու-
թիւնք և անտրտմութիւնք, և անսպառ ուրախութիւնք և
ճառագայթիւք անճառ լուսոյն. ուրանաւր փոքր ինչ նախ
քան զյիշելս ժամ վեցերորդ բնակէր Ադամ ի դրախտին
հրճուալից ուրախութեամբ. ուստի անհնազանդ խաբէու-
15 թեամբ խրատու ապստամբեցելոյն ի ճշմարտութենէն,
յերկնից ունայնանայր պարզեաց: Վասն որոյ և զեթանաս-
նեկին եւթն ժառանգէր զտրտմութիւն, և ընդ բազում ցա-
ւաւք անկանէր ի տոկոյս, կայր իբրեւ ջերմ առ հիւան-
դութեան. ուստի անհնազանդութեամբ խրատու ի մառմա-
20 ռուտ վտանգին, լուծեալ յաւիք ոտիցն և ձեռացն ի բա-
րեացն շարժմանէ, և կարկեալ լեզուացն անխոստ^{17^բ}-
վանութեամբ. և զոր աւրինակ մեռեալ ոք անզգայ յա-
մենայնից, նոյնպէս և մարդն առաջին խաւարազգած
խորհրդով պարփակեալ ի մէջաւրէին՝ որպէս ի մէջ գի-

*) Տես «Արարատ» Յուլիս-Օգոստոս, 1915 թ. ժամակարգութեան
Մեկնութիւն:

10 Բ այժմուտ. «Ե» քերած, «Ա» փոխած՝ օտար ձեռքով, և
շինած—այժմուս.

18 Բ անկանէր ի տոկոյս. ապա օտար ձեռքով քերած և
շինած—անկանէր և ի տոկն կոյս: Յոհ. Իմաստ ունի—«անկանէր
տոյժս, կայր իբրեւ ջերման»:

20 Բ ի մառմառուտ. ապա քերած ու շինած—ի մոռմոռուտ,
թերեւ ուղղելի՝ մաքմառոտ.

22 Բ յամենայնի.

շերի, ոչ գառժամայն նշմարէր հետեանս, և ոչ գապառ-
 նիսն մտածութեամբք հոգալ. կայր ի տարակուսի մղձ-
 կէին ոգիք նորա. մանաւանդ յիշատակ տէրունեան
 բանին՝ ևս առաւել խոցոտէր. և երկիւղ մահու՝ ասա-
 5 ցեալ՝ մեռանիս, և զի ոչ գիտէր զինչ գործիցէ, զի
 կարճամտութեամբն ըմբռնեալ յանյուսութեան խորխո-
 րատս, սիրէր զմահ առաւել քան յանդիմանութեանն
 աստուծոյ լինել: Վասն որոյ Բանն Հաւր միածին Որդին
 ի վերայ խաչին բեռեալ կայր ի ջանս ցաւոց: Յայսմ
 10 ժամու նեղութեամբք գնեղութիւնսն հալածէր, և ցա-
 ւաւքն՝ զցաւսն բժշկէր, և ամենկին կարեաւքն յանձն
 առնլով բառնայր զկարիս մարդոյն. և աստուածազան
 խոնարհութեամբն պայծառութիւն տայ իւրոցն արարա-
 ծոց և արթնութիւն, խաւարն առնլով ի վեց ժամէ.
 15 որպէս և գրեալ է ի մարգարէէն յառաջագոյն ծանու-
 ցեալ, «Մտցէ, ասէ, արեգակն ի մէջաւրէի». և եթէ,
 «խաւարեսցի լոյս ի տուէ». այսու 18^ա խաւարարար զկար-
 ծեցեալսն մարդկան լոյս ձախողակ խաւարեցուցանէր,
 զաստուածային տնաւրինելովն է լոյս գիտութեան ի
 20 սիրտս մարդոյ, առ ի ճանաչել միայն զԱստուած ողջ
 մտաւք զողորմածն, որ բժշկեաց զշարաչար ախտաւո-

2 Բ և մղձկէին. «Եւ» օտար ձեռքով.

3 Ա Բ տէրութեան. ապա Բ շինած օտար ձեռքով—տէրունեան.

4 Բ ասացեալն թէ մեռանիս. «Ա, քե» օտար ձեռքով.

6 Բ և յանյուսութեան խորխորատս կայր. «Եւ» «կայր» օտար
 ձեռքով.

7 Բ քան զդէմ. «զդեմ» օտար ձեռքով.

8 Բ որդի.

14 Բ և խաւարն... ժամէ աւուրն. «Եւ», «աւուրն» օտար
 ձեռքով.

15 Ա ի մարգարէն. Բ ի մարգարէէն. «Է» օտար ձեռքով.

16 Ա չունի—ասէ.

17 Ամովս. Ը 9.

18 Բ «որ ձախողակի խաւարեցուցանել կարժեք... որ էր լոյս...
 մարդկան.. միայն ամբողջ մտաւք զողորմածն աստուած: Գծած-
 ներս նոր, հինը քերելով:

բուծիւն հոգւոց մերոց ^{146բ} և մարմնոց: Վասն որոյ
արթուն հրամայէ լինել և պատրաստ կալ յաղաթս յայսմ
ժամու աղաւթիցս. և զգուշանալ ի ձանձրութենէ դիւին
և ի հայհոյիչ, որ ծանրագոյն է քան զամենայն դէս, որ
5 յոլով մեղկութեամբ գողանան զմիտս մեր, յիւր մոտեալ
կամսն և անգիւտ կորստեանն ուղղաւորս կացուցանել.
յաղագս որոյ յիրաւի կարգեցաւ յայսմ ժամու աղաւթք
ի սուրբ տեղւոջ՝ յիշատակ տնաւրէնութեանն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի տերամբ մերով, որ չարչարանաւքն
10 ի չարչարանացն ազատեաց և խաւարաւն ի խաւարէն
փրկեաց. որում փառք և զաւրութիւն յաւիտեանս յա-
ւիտենից ամէն:

[Թ ՔԼՈՒԽ]

Հարցումն հինգերորդ. Ընդէր զիններորդ ժամու
15 աղաւթք բարձրագոյն տեսանեմք պարգեալ:

Պատառխանի. Մեծ է խորհուրդ աստուածպաշտութեան
որ ի Քրիստոս յառաջագոյն նկարեցաւ. որպիսի կալցի
ճշմարտութիւնն ի տեղի յստորականացն՝ ի քահա ^{18բ}նայու-
թեանցն ասեմ և ի զանազան գոհիցն զենմանցն, որով պաշ-
20 տէին ի մուտս սրբութեանցն հասանել երրայեցւոցն ման-
կունքն. և լինէր նոցա բոլոր դիտումնն ի զառնն զենանել
պասեքին, որով դրունքն շաղախեալ արեամբն փրկաւէտ,
որ զմահաբերին ի բաց հալածէր տոյժս. զայս և զայնպիսին
կազմեալ յառաջագոյն աւրինացն, ի Քրիստոս խորհրդեան

5 Բ մտածեալ. «աժ» օտար դրչով, տողից բարձր.

8 Բ չունի-մերոյ (քերած).

10 Բ ազատեաց.

14 Տես Յով. Իմ. 99. «Եւ եթէ զինչ խորհուրդ ունի իննե-
րորդ ժամու աղօթիցն: . . . եւ արդ քանզի խորհուրդ աստուած-
պաշտութեանն որ ի Քրիստոս կարգեալ է, զի ընկալցի ճշմարտու-
թիւնն տեղի ի հնոցն և ստուերականացն զքահանայութեանցն
ասեմ, զպատարագացն և ի զանազան արեանցն կենդանեացն
հեղմանցն» և այլն:

23 Ա տուժս. Բ տուժս. «ւ» քերած և շինած—տոյժս.

Ժողովուրդն. ¹⁴⁷ և ի մտանել ազնուական յուսոյն խորքն
 յայտնեցան, որով մերձենան առ Աստուած. փարատե-
 ցաւ խաւարն անգիտութեան ի կատարել ժամանակացն.
 որ իբր ի մէջաւրէին եղև նսեմ առաջին մարդոյն: Վասն
 5 զի երկրորդն մարդն յերկնից ի վերայ խաչին կոչմամբ՝
 աւանդեալ ոգւով արձակեաց ի տանէ կապանաց զոգիս
 մարդկան երթեալ անդր. նաև զլուսաւորսն ի խաւար-
 մանէ փարատէր ինքն էնն աստուած: Որով զբնութեամբ
 ի մերոյին գիմաց բարբառէր, ընդէր թողեր զիս, և հեռի
 10 կացեր վասն բանից յանցանաց իմոց: Սա է, որ եկն
 ի մարդասիրել՝ իսկ ես Ադամ. և լուաւ զհայնոյութեանն
 պատասխանին յանցանացն՝ զկինն բերեալ ընդդէմ. վասն
 որոյ ի բանիցն հ¹⁹ անեալ եղև ի կենացն տեղւոյն, ան-
 կեալ ի վիճակն մահու ինքնակամ ընտրութեանն: Եւ ու-
 15 բանաւրն լուաւ զ«ի հող դարձցիս». ի նմին տեղւոջ լուաւ
 ի ձեռն աւագակին ունկանն՝ «զայսաւր ընդիս իցես ի
 դրախտին». և եղև արձակումն ի խաւարէ ի լոյսն յաւի-
 տենից, և մուտ ճանապարհին ընդ երեկս ի ծառն կե-
 նաց, յորում ժամու արտաքս ընկեցաւ ըստ մարգա-
 20 րէին՝ եթէ, «ընդ երեկս եղիցի լոյս. եւ ըղխեալ ջուր
 կենդանի» ¹⁴⁷ ի խաչեցելոյն կողէ. «կէս նորա ի ծովն
 որ առաջին», Ժողովուրդն ակն կալոյ փրկութեանն Ե-
 րուսաղէմի. «կէս նորա ի ծովն որ յետոյ», փրկեալ
 նոր Ժողովուրդ արեամբն Քրիստոսի՝ որ յայսմ ժամու
 25 իննբրորդի հեղաւ. այսոցիկ ժամու յիշատակ ի տուէ

8 Ա յինքն. Բ յինքն, ապա «յ» քերած շինած—ինքն.

8 Բ զբնութեամբ. «զ» քերած.

11 Բ ասելով իսկ, լուաւ, «ասելով». Եւ նոր, օտար ձեռքով:
 Ա լուայ:

14 Բ և անկեալ. «եւ» նոր, տողից բարձր.

15 Բ դարձցիսն. «ց» «ն» նոր, «ց» զբնով տողից բարձր:

16 Ծնն. Գ 19. Ղուկ. ԻԳ 43.

16 Բ իցեսն.

20 Զաք. ԺԴ 7—8.

23 Բ «ակն կալոյ». «յ» «ւ» փոխած՝ և տողից բարձր պատուով
 «թի» զբնով կազմել է—ակնկալութիւն.

և ի գիշերի և յամենայն ժամու յառաջ բերին: Վասն զի սա է փրկութեան մերոյ խորհրդոյ աւարտումն. և ի նմին ժամու լցեալ կատարեցան աւրէնքն գրեալք ի մարգարէս. այսու խորհրդածութեամբք հալածեցան ի 5 մերս տապանէ ազուալին մահ անդարձն մեղաց, և ընկալաք զտերև ձիթենւոյն աղաւնաբեր ընդ երեկոյս բանիւն կենաց. որով կարասցուք յամենայն ժամ պտղաւէ^{19բ} տ մտաւք կալ առաջի Աստուծոյ, և զհա- ճոյականն մատուցանել պաղատանս, առաջի աչաց 10 նկատել զՔրիստոսի չարչարանսն, որ վասն մեր յայսմ ժամու կատարեաց. զի նմա վայել է փառք յաւիտեանս ամէն:

զգրողս յիշէ ի տէր աղաչեմ:

[Ժ ԳԼՈՒԽ]

15 Հարցումն վեցերորդ. Զինչ է երեկոյին աղաւթքն, որ հանապազորդեան կատարեմք ախորժելի:

Վատասխանի. Զաստուածաւարտ տնաւրինական ներգործութեամբքն անցանելով զխաչիւք ժամուցն կար- գեալ աղաւթիցն զամենայն՝ որ ի նմա, բարձրագան 20 ամբարեալ անձանց մերոց շահս քաղեցաք, իբրև զծա- ղիկս խոտոց,^{148ա} կամ ականք պատուականք ի թագա- լորութեան խանթից, պսակ մեզ բերեալ ի բոլոր ամաց մաքրութիւն: Իսկ յերեկս հասեալ յորդամիտ հարկիւ զամենեւեան տեսանեմ ի ճեմս. այլ և զարտաքինսն 25 յաստուածային ուխտին, իբր հիացեալք անցանել տուրն- ջենային ճառագայթիցն, գոգցես թէ և անասունք կեն- դանեաց հոյլք ի սոյն ժամու ի կայթսն և ի ճարակսն յա-

4 Բ «այսոյ».

5 Բ տապանակէ. «ալ» նոր, տողից բարձր.

10 Բ նկատեալ վերջին. «ա» նոր, տողից բարձր.

18 Ա խաչիւք. Բ զխաչիւք. «զ» նոր գրած.

18 Բ յանցանելով. «ով» քերած.

19 Բ աղաւթից.

26 Բ գացես թէ.

27 Ա կայթսն.

ւելուլ, ի բաց թողլով զմիջաւրեայն դանդաճմունսն որով
յուսան յապաստանի 20^ա խաղաղանալ:

Այս խոկումն թուի թէ ի կամս կենդանեաց բնա-
ւորեալ, յառաջնումն հաւանեալ ի նախաստեղծիցն. վասն
5 զի անկեալ արտաքս ի կենացն տեղւոյ մարգն առաջին,
ոչինչ կարծէր ունել միխթար յերևելեացս՝ ուստի ամ-
փոփին վրդովեալն միտք, բայց միայն զլուսաւորն մեծ
յոր պշուցեալ ընդ գեղեցկութիւն տարերն զբօսամամբ
սուղ ինչ խափանեալ յահագին և ի մեծ տրտմութենէն.
10 նաև զովանայր իսկ ոչ ի պասքմամբ հեղձամղձուկ
ալէկոծ ընկղմանցն: Նոյնպէս և զայլ արարածս տեսա-
նէր նորին լուսոյն. և յոյս յինքեան ընդունէր ի խնաման
Աստուծոյ ապաւինելով. այսոք^{148բ} իկ ի մետասաներրորդ
ժամու գործէին և ի նորին յաջորդի. ապա ի խոնարհ
15 գնացեալ զարեգակն տեսանէր: Դարձեալ արհաւիրք
փակէին զմիտս նորա. դարձեալ երկիւղ, դարձեալ տըրտ-
մութիւնք յոլովք քան զանցեալին. նաև ամենևին իսկ
յուսահատումն հանգիպիլ խաւարի և նորատեսիլ երև-
ման, վարանէր զգիշերն ամենայն սնհանգիստ հեծու-
20 թեամբք, լքեալ իսկ յերևման միւսանգամ լուսոյն. և
լինէր երեկորին, և զմարդասի^{20բ} րութիւն արարչին սո-
վորութիւն առնոյր ի միջակայի տունջեան և զիշերոյ
փառաւորել և աւրհնել զԱստուած սակս անցելոցն խա-
ղաղութեամբ և որ գալոցն է զիշեր. զայս խորհրդոյ
գուշակումն երանելի հայրապետն Արքայամ բերէր յին-
20 քեան, առ որս ասացեալ է, «Մի երկնշիր աքրահամ՝ զի
վերակացու եղէց քեզ». և եթէ, «Վարժք քո քաղում՝

5 Ա ի կամացն. Բ ի կամացն. «աւ» փոխելով «եւ», կազ-
մել է— ի կենացն.

7 Ա ի վրդովեալն միտք. «ի» և «ն» եղծած և թողած—
վրդովեալ միտք:

7 Բ զլուսաւոր:

8 Ա ցոր.

10 Բ ի պասքմամբ. «ի» եղծած.

15 Ա տեսանէ.

21 Բ առ որ ասաց թէ. «քե» նոր աւելացրած:

21 Ծննդ. ԺԵ 1—2.

նն յոյժ»։ որում աղերսէր, «Տէր տէր զինչ տացես ինձ, զի կորնչիմ»։ Իսկ հրամայէր ամա առնուլ երինջս և քաւշս երեմեանս, և խոյս և թռչունս ի պատարագել։ Եւ ընդ մուտս արեւուն արհաւիրք և ուխտադրութիւնք։

5 այսորիւք զաղաւթելոյն արբանամու յայտ առնէ զժամն. զայսոսիկ և կենարարն մեր Քրիստոս եկեալ կատարէր իջանելով ի հող ի սոյն ժամու Երեկորեան անապակ¹⁴⁹ ան մարմնովն, ապականեալ հողածնին և ի հող դարձելոյն Աղամայ մարմնոյն և հոգւոյ և մտաց. այլ և բոլորիս

10 իսկ մարդոյն զանապականութիւն պարգեւէր։ Երեւր ի ժամ Երեկորին միաշաբաթւոյն յաշակերտացն ժողովի, և ուսուցանէր նոցա երանութեամբն զգուշանալ զաւրն ամենայն մինչև յերեկոյն. վասն զի միոյ աւուր ստուերակերպեան կենց²¹ աղս մինչև ցետին երեկոյն։

15 Արդ յաղագս այսորիկ է ժողովելն մեր յերեկորեան ժամու, այսինքն ի կատարած տունջեան և իսկզբան գիշերոյն առեալ աւանդութիւն եկեղեցի Աստուծոյ աղաչել զամենակալն Աստուած ընդ երեկոյս, սակս անձանց և նախահաւրն զլորման սաղմոս խորհրդական

20 երգով՝ ըստ գիշերոյն խորհրդածութեանն, զի զմի գիտումն երկոքեան ունին առաւաւտուն և ընդ երեկոյս։ Արդ Աւրնութիւն երից Մանկանցն նախահաւրն աղագաւ. աստ Ապրեցոյն ի բանսարկուէն և որ սրեաց զլեզուն որպէս թոյնքն իժից. և եզ որոգայթ առ ի խա-

25 վանել զգնացս մեր ի վերին կեանսն։

Վասն այսորիկ հայցէ հովանի լինել յաւուր պատեւրագմի. զի յետս կացեալք առ վիմին զլորման ի Քրիստոսէ, զմեզ ևս խողխողել ջանայր մերձ ի դժոխս. ¹⁴⁹

3 Ա. էրէմեանս.

11 Ա. աշակերտացն. Բ. յաշակերտացն. «յ» նոր աւելացրած։

20 Բ. երգով. ապա փոխած—երգելով. «ել» տողից բարձր
 օտար գրչով.

20 Ա. զի մի.

21 Բ. երեկոյն. «ն» նոր աւելացրած։

23 Բ. Ապրեցուցո-ի տեղ նոր աւելացրած «զխոնարհեցոյն».
 «Սրեաց զլեզուն որպէս թոյնքն իժից» : խափանել զգնացս» Ապրեցո-ի 3-րդ և 5-րդ տներից են։

բայց ինքեանք անկցին ի նոյն. այլ ի քեզ յուսացեալսն
անցոյ ընդ ցանկա բոցեղէնս. լինել ընդ քեզ ի դրախ-
տին հանգստեան, որ հաներ զիս տէր յաւիտենից բան-
դէն, հասանել յերկիրն բարութեանց դրախտին՝ որպէս
5 ասէին մանկունքն, թէ, «Փրկեա զմեզ ի ղժոխոց»։ Անդ
Ողորմեացն և Մեծ²¹ ացուցէն կանգնումն եւայի. իսկ
ի ճառ ժամուս երեկորիս «Խոնարհեցո տէր զունկն քո».
և եթէ՝ «Տուր զօրութիւն ծառայիս քո եւ աղախնոյ», և
արա առիս ցնշան խաչիդ պահպանութեան, զոր տեսեալ
10 ատելեաց իմոց զիւացն բազմութեան յամաւթ լինիցին.
որով սրբասնեալք ի Քրիստոս խորհրդական յարութեամբն,
զանեղ և զանճառելոյ երբեակ միութեան՝ գովեալ զլոյս
քան զեղականաց նշոյլս։ Վասն որոյ աղաչէ արժանապէս
լուսաւորել զակնն մտաց ուղղակի խոստովանութեամբ,
15 փառաւորել զՀայր և զՍրբի և զՍուրբ հոգին այժմ և
միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամմէն։

Յետ այսորիկ զմեծն՝ որ վասն աշխարհի փրկու-
թեան էր եղեալ պատարագ, կամեցեալ յառաջ բերեալ,
նախ զիւր միաբանեալ բանաւորականն հայցէ ընդունել
20 պատարագ. զի մի ոմն ի վեր մատուցանելով իբր զլուս
յամենեցունց միակամութենէ։ Միաձայն միով բերանով
աւրհնել զԱրարիչն, որում երգակցեալ ժողովոյն, զմիա-
բանութիւն նշանակէ. իսկ Զարոգն Աղուծիւքն հանդերձ
և զՍրբասացութիւնսն, յ'Նաւաւտին աղաւթն ասաց²²
25 եալ՝ բաւական համարեցաք. վասն զի զմի խորհուրդ
փրկութեան մերոյ ունի, որպէս յառաջագոյն ասացաք։

Բայց յայսմ վայրի, Սուրբ աստուած կարգեալ յոյժ
իմաստութիւն գործէ, և Հոգւոյ սրբոյ ազդումն խաչե-
ցարն ասելով՝ զԱստուածն որ ի կուսէն ծնաւ, ընդդէմ

1 Բ զ ի քեզ. «զ» նոր աւելացրած։

5 Բ «Անդ» քերուած է, և օտար ձեռքով տեղը գրած «ի
զիշեւրին».

7 Բ ժամուս. «ս» քերուած.

7 Սաղ. 26 1.

անիծեալ ժողովոյն, որ ի Քաղկեդոնիա հայրապետին.
 նոյնպէս զմեծին կիւրղի զԱղէքսանդրացւոյ զմի դի-
 տումն յառաջ բերեալ, Փառաւորն ասելով՝ միշտ զԱս-
 տուածածինն ընդդէմ անհաւան նստորի. արդ ասողին
 5 ոչ այսպիսի փառաւորութիւնսն համախոհ գտանի Թիո-
 դորէ և նստորի. ասեն սոսկ զի խաչին բեկեռեալն և
 յառաջանալովն երկրասիրապէս արժանացաւ գոլ որդի
 Աստուծոյ. որք նշգահեցին զասացեալսն ի Հոգւոյն սրբոյ՝
 ի բերանոյ սաղմոսերգին Դաւթի. «Զի նհար զպատեռազմ՝
 10 ի ծագաց մինչեւ ի ծագս երկրի» խաչիւն և անապական
 մահուամբն իւրով. որ ասացն, «Կանխեսցուք եւ ծանե-
 րուք զի ես եմ՝ Աստուած»։ Սա է, որ ասացն, «Եթէ ոչ
 հաւատայք եթէ ես եմ, ի մեղս ծ'ր մեռանիցիք»։

Արդ համախմբեալ աստուածայնոյ հարսինն ոչ
 15 ըստերիւրի յառաքելական ^{150^բ} պողոտայն 22^բ, զոր յեր-
 ջանիկն կիւրղէ Երուսաղէմայ հայրապետէն ընկալեալ
 աւանդութիւն ընդ նորին խրատու և հրաման աշտիճա-
 նել ի վերինն կուս. որպէս և գուշակէ դաւթեան երգք
 զսնաւրինական մարդասիրութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի
 20 Քրիստոսի կրելով ի կենցաղումս երկրասիրութեամբ
 զմարդսնալն աստ և զմեռանելն, որով ապրեցոյց զաշ-
 խարհս, զոր արդեամբք և բանիւ կատարեմք հանապազ

1 Բ հայրապետին. «ին» ջնջած և փոխած օտար ձեռքով—
 հայրապետացն շառափառացն. այլ նոյնպէս..

3 Բ փառաւորն. ապա «ել» աւելացնելով վերջից, կաղմել է—
 փառաւորել.

5 Բ այսպէս ի փառաւորութիւնսն.

6 Բ որ ասեն. «որ» նոր աւելացած.

7 Թերևս ուղղելի «երկասիրապէս».

9 Սաղ. ԽԵ 9.

11 Սաղ. ԽԵ 10.

12 Յովհ. Զ 36. Ը 21.

14 Բ հարսինն եկեղեցո. «եկեղեցո» նոր և օտար ձեռքով:

15 Բ պողոտայէն. «ե» օտար ձեռքով՝ տողից բարձր:

17 Բ աշտիճան ելանել. «անել» օտար ձեռքով՝ տողից բարձր:

20 Բ երկրասիրութեամբ. ապա «երկր» քերուած՝ օտար ձեռ-
 քով գրուած է— մարդասիրութեամբ:

տանելով ի կցուրդս, զնոյն և յաղաթսն հանապազորդ ի տուէ և ի գիշերիս Այսոցիկ բարեացս եղելոցս զիտակք սրբոց մերոց երանելեաց հարցն ի սուրբ Լնթերցուածոցն կարգեցին զզանազանութիւն ժամուցն աղաւթս 5 Տունջենայինն՝ Քրիստոսի չարչարանաւքն, որ վասն նախահաւքն Ադամայ պատանմանն աղատութեանն, իսկ զԳիշերոյն և զԵրեկորին զհամահար փրկութեան յիշատակ, զոր արար աստուածորդին յերկրի. նաև զկրկին խոցոտմունսն նախաստեղծին բժշկութիւն շնորհելով՝ ի 10 հոգն իշանելով:

Արդ այսպիսի փրկաւէտ խորհրդածութեամբ տեսուն մերոյ Յիսուսի առ մարդն եղեալ միաբանութիւն, եկեալ հոգեւորական պարաւք անցանել ընդ փողոցս ժամուց յիսկզբ²³ անց մինչև ցերեկոյն արժանապէս փառատրութեամբ յինքն պա¹⁶⁴շտպանելով յաստուածային բարձրութենէն պահպանութիւն հնգիւք սաղմոսիւք զհամաթիւ զգայարանս. ուստի ամբացեալ աջով բարձրելոյն ներքոյ և արտաքոյ, հերքեալ և առիտաթուր հարեալ զգունդս գիւացն, որպէս և յայնժամ մեծին Մովսէսի 20 զԱմաղէկ՝ ի մուտս արևոյն կարդալ զտէրն՝ հալցէր ապաւէն. յոր ոչն կարողանան մերձենալ աներևոյթ թշնամեացն բազմութիւնք յաստուածապաշտն յարկս, այսինքն, «Տէր պահնոցէ, ասելով, զմնւտս եւ զնլս քո». և այսպէս ամենահաճու կատարեալ զվերելսն փառս տալով 25 քարոզութեամբ և քահանայականաւն պաղատանաց աղաւթից շարժել զՀաւքն խնամոց զգթութիւնն առ ամենայն արարածս. փառք և պատիւ յաւիտեանս ամմէն:

1 «Սուրբ Աստուած»-ի կցուրդն է «Փառաւորեալ».

7 Բ աղատութեանն.

7 Բ զհամարար.

14 Բ յսկզբանց.

18 Բ հերքեալ և առիտաթուր. ապա քերած և փոխած— հերքեալ և հալածեալ և ի սուր հարեալ զգունդս գիւաց.

23 Սաղ. ՃԻ 6.

24 Բ ամենահաճու կատարեալ. ապա «և» քերած և փոխած— ամենահաճու. իսկ «կատարեալ»ը—կատարել:

26 Ա զթութիւնն.

[ԺԱ ԳԼՈՒԽ]

Հարցումն եւթներորդ. Զինչ է և Հանգստեանն ժամու աղաւթք մեզ ցուցանի.

Պատասխանի. «Եղիցի՝ ասացեալ յԱստուծոյ, լոյս».
 5 և եղեալն լոյս յոյժ բարի գոլ երևէր. որով յառաջատես տարերքս անտրտում ուրախութեամբ ընդ ժամուցն շա-
 րագանութիւն 23^ր մինչև ի վինել երեկոյին՝ որ փոքր ինչ
 յետոյ «ոչ իւրեանց կամաւ» ըստ աստուածընկալն Պաւ-
 ղոսի ասելոյն, այլ վասն սնտի յուսոյն, աստուածախոստ
 10 պատրանաւքն անկեալք ընդ առաջնորդ իշխանիւն ին-
 քեան «յապականութեանն ծառայութիւն», ուստի մահ
 վշտադին վինէր հատուցումն, և ի հոգ դարձուցե[ա]լ
 մարդասիրական խնամոցն պատուհաս. զայսպիսի ազեր-
 ծանելի հրաժեշտելով բանաւոր ազգի, որպէս հարկաւո-
 15 ըիմք ակնկալութեան սպասեն եկեալքն ի հանգստեան
 գիշերելոյն:

Կարի իմն սրտառուչ հառաչմամբ մատուցանել
 զժողովեալ զաղաւթսն, ոչ միայն առ ի ինուզ զիրաւունս
 արդարութեան հրամանին «եւթնիցս՝ ըստ մեծին դաւթի,
 20 «աւրննել զաստուած», այլ զի և սրբապէս խաղաղասցին՝
 ի մահիճս մտեալ. վասն զի ստուերս այս ննջումնս՝ այն
 մեծի գիշերելոյն, ի հոգ իջեալ իբր ի քուն փախցին մար-
 մինքն մեր, յուսով մնալ մինչև ի հանգերձեալն առա-
 ւաւտուն յարութեան:

25 Սակս այս պատճառի լինի ժողով աղաւթիցս մերոց
 ի Հանգստեան ժամու, զի անամաւթ և անպատկառ հա-
 մարձակութեամբ տե24^ր սցեն զլոյսն արեգականն ար-
 դարութեան. և զոր աւրինակ վաճառական ոք անցեալ

4 Ծննդ. Ա. 3.

9 Հոովմ. Ը 20—21.

10 Հոովմ. Ը 21.

19 Սաղ. ՃԺԸ 44.

19 Բ Դաւթայ.

բազում համարձակութեամբ ճանապարհորդեալ ընդ ծով
 և ընդ ցամաք, և յորժամ ի վերջին հասանէ յիւր քա-
 ղաքն ի նուահանգիստ, յոլովագոյն մտանէ ի հոգս,
 զմտաւ ածելով զնախանձ ընկերացն, և զերկիւղ իշխա-
 5 նացն, զդրժումն վաճառոց, կամ զխորխորել յիւրոց ըն-
 տանեացն. նոյնպէս եկեղեցի Աստուծոյ հասեալ ի ժամս
 յայս աղաւթից, որպէս ի մահահանգիստ քնոյ, աւելի
 զարհուրանաւք լցեալ մատչի յաղաւթն, խնդրելով
 զպահպանութիւն զիշերոյն՝ աւրինակելով զհանդեր-
 10 ձեալսն: Զի թէպէտ այլ և այլ ասին ի տեղիս սաղմոսք,
 այլ զի «ննջեսցուք խաղաղութեամբ եւ զարթիցուքն»
 նշանակէ, որով ի բռին ունել զհանդերձեալսն և զի հողն
 իջիք: Արդ կարեւոր է աղաւթքս այս, վասն զի դադա-
 րումն առնելոյ արէկոծանաց մերոց, զի յապահով(ացե)ալ
 15 ի տուրնջնային զբաւսանաց՝ մտանելով ի մահիճսն.
 զորոց զմտաւ ածել զվաճառաշահութիւն անցանելոյ
 աւուրն, թէ կենսաբեր իցէ և եթէ մահաբեր. յիշել ի
 ժա²⁴մ ելիցն մարմնոյ աստի, և սպասել մեծի աւուրն
 յայտնութեան որ է լոյսս այս:

20 Եւ ապա ընդդէմն եկեալ եկեղեցւոյ մանկանց հա-
 կառակամարտ բնութեանցդիւացն՝ զԵսաեայ բանագոր-
 ծութիւնսն, նախ զհեթանոսական ընդ իմաստութիւնն
 կշտամբել յանդիմանեն Որդւոյն միջնորդելովն, որ յա-
 ղազս աշխարհի կենաց ի կուսէ անտի ծնաւ և այն զի
 25 աստուած է «ընդ մեզ տէր Աստուած» մեր. և լուիլու
 ամենայն տիեզերաց՝ «ի ծագաց մինչեւ ի ծագս աշխարհի
 զի աստուած մեր է». և որ բռնացեալ հակառակութեամբ
 32^ա ընդ խորհուրդս աղամածնելոցս որ կայր մեզ հա-

11 Ժամիս Բ Սաղ. Դ 8 «խաղաղութեամբ յայս և ի սոյն
 ննջեսցուք և զարթիցուք».

19 Բ «լոյսս». «ս» նոր աւելացրած.

20 Բ ընդդէմն. «ն» եղծած.

25 Դժուած հաստուածներն ու բառերը առնուած են ժամիս
 «ննորհեա մեզ Տէր» յայտնի երգից.

27 Բ ընդ մեզ է. «ընդ» և «զ» նոր աւելացրած.

կառակ բելիար հպարտացեալ և իշխան գոլ զինքն կար-
ծեցեալ: Իսկ ի ծագել լուսոյն Բանին աստուծոյ ծափ-
զծափի հարկանելով ի վերայ բռնաւորին ասելով, հզաւ-
րացեալքդ և հպարտացեալքդ իշխանութեամբ խաւարի
5 ի պարտութիւն և ի տարտարոսն անդնդոց մատնեսցիք
զի ընդ մեզ է Քրիստոս, որ երեւցաւ փառաւորապէս և
մեծ վայելչաբարբառ գալստեամբն իւրով, զի և մեք
ժառանգեսցուք զհամագոյ Նրբորդութիւնն. զի որպէս
հանդիպի արգարահանգոյց դատաւո՞ւմ 25^րին, որ է առա-
10 ջին տեսանել զլոյսն յաւիտենից: Յայս խորհուրդ ժո-
ղովեալ հանգիցուք ի ծփանացս, արժանի լինել երևման
այնմիկ. զի եթէ առաքեալքն ոչ կարացին հանգուրժել
մի ժամ տեսլեանն ի Թափաւր, և նա աւրինակ էր միւս-
անգամ գալստեանն, մեք եթէ վերջացուք ի կատարե-
15 լութենէն, զի՞նչ արացուք յաւուրն յայն: Վասն որոյ
աղաչեմ զամենեւեան երևման ի Յիսուս Քրիստոս ի Տէր
մեր, որում փառք յաւիտեանս ամէն:

2 Զ. ծափս ծափի.

16 Բ երևման արժանի լինել. «արժանի լինել» օտար ձեռ-
քով, տողից բարձր:

17 Այս վերջաւորութիւնից յետոյ, թէ Ա. և թէ Բ Զեռա-
գրերն ունեն մի ընդարձակ հատուած և կից գրած Հանգստեան
ժամի հետ՝ Հատուածս ոչ մի բանով կապ չունենալով Հանգստեան
ժամի հետ՝ բաց թողինք: Բաց թողած Հատուածը վերաբերում է
Ա. Պատարագի և քահանայական ղգեստների նշանակութեան,
որպիսին ունի Յոհան Իմաստասէր իւր «Բարեբանեցեմ» եկեղեցւոյ
ճասի մէջ. տես Յով. Իմ. 130: Բաց թողած հատուածի սկիզբն է,—

«Որ յետին ժամանակս մարդացաւ ի սուրբ կուսէն վասն
զմեզ փրկելոյ և ի վերին ժողովելոյ տեղիս. որ խաչեցաւ վասն
մեր, թաղեցաւ և յարեաւ և վերացաւ յերկինս
վերջը «Պատմէ առ աւրիորդն. Տարաւ զիս, ասէ. արքայ ի սենեակ
իւր [Երգ Երգոց Ա. 3]: Այսինքն ի հայր և ի խորանսն «և նստոյց,
ասէ, ի վերայ պետութեանց [Եփե. Ա. 3 և նստոյց . . . ի վերայ
ամենայն իշխանութեան և պետութեան]»: Արդ և դուք մանկունք
Քրիստոսի աւրհնեցէք զՏէր, և եղիցի անուն տեառն աւրհնեալ
յայսմհետէ մինչև յաւիտեանս յաւիտենից ամէն»:

Սահակ վարդապետ